

DENİZLİ BEYLERLİ KASABASI KADIN ŞALVARLARININ BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Emel BULMUŞ¹

ÖZET

Yöresel giysilerimiz kültürümüzün ayrılmaz bir parçasıdır ve aynı zamanda kültürümüzün gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. Teknolojide meydana gelen değişim, tekstil sektöründeki yenilikler ve makineleşme, yöresel giysilerimizin yok olmasına sebep olmuştur. Kültürümüzün yok olmaması, kültürel değerlerin yaşatılmasıyla mümkündür. Bu nedenle, yöresel giysilerimizin incelenip kayıt altına alınıp yok olmaması amaçlanmalıdır. Yaşanılan bölgenin gelenek görenekleri, ekonomik durumu ve yaşam şekli o yörenin giyim şekli hakkında bilgi vermektedir. Zamanla insanlar yaşam biçimine uygun, örf ve âdetlerine göre giyinerek kendilerine has giysiler ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda Denizli İli Çardak İlçesi Beylerli Kasabası kadın şalvarları araştırılmıştır. Denizli'nin Çardak İlçesi Beylerli Kasabasına gidilerek alan araştırması yapılmıştır. Gözlem ve röportaj tekniği ile 6 adet kadın şalvarı, oluşturulan gözlem fişleri doğrultusunda; kullanılan malzeme, renk, model, kesim, dikim, boyut özellikleri açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda şalvarlarda en çok basma kumaşın tercih edildiği, dikdörtgen kesimli olduğu, ağına parça eklendiği, paçalarına, beline lastik geçirildiği ve süsleme özelliğinin olmadığı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Denizli, Çardak, Beylerli Kasabası, Yöresel Giyim, Şalvar

¹ Öğr. Gör. Emel BULMUŞ., Sinop Üniversitesi Gerze Meslek Yüksekokulu Sinop, emelm(at)sinop.edu.tr

EXAMINATION OF FORMAL PROPERTIES OF WOMEN'S SHALWAR OF DENİZLİ BEYLERLİ

ABSTRACT

Traditional clothings are integral parts of Turkish culture. They have a special place in passing on culture to next generations. Changes in technology, innovations in textile industry and mass production caused these clothes to extinct. It is possible to preserve our culture by keeping cultural values alive. For this purpose, our traditional clothing should be recorded to prevent extinction. Traditions, economic conditions and lifestyle of a region inform us about its way of dressing. In the course of time, people have made indigenous clothes by dressing in accordance with the life style, customs and the traditions of the territory. Within the scope of the research, Denizli City Çardak Providence Beylerli Town women's shalwar were examined. Field research was conducted in Denizli City Çardak Providence Beylerli Town. In the direction of observation receipts including six woman shalwar and with the use of observation and negotiation techniques; they were investigated in terms of material, colour, form, cutting, sewing and size properties. At the end of the research on shalwar, it was revealed that printed fabric is preferred the most, they have mostly rectangular cuts and pieces are added to the crotch, the cuffs and the waist is shirred and that they do not have adornment properties.

Keywords: Denizli, Çardak, Beylerli Town, Traditional Clothing, Shalwar

Bulmuş, Emel. "Denizli Beylerli Kasabası Kadın Şalvarlarının Biçimsel Özelliklerinin İncelenmesi". *idil* 5.21 (2016): 449-460.

Bulmuş, E. (2016). Denizli Kasabası Kadın Şalvarlarının Biçimsel Özelliklerinin İncelenmesi. *idil*, 5 (21), s.449-460.

1-GİRİŞ

Giyim; vücudu dış etkilerden koruyan, medeniyetin ilerlemesiyle değişiklik gösteren, insan vücuduna göre şekil alan giysilerin tümüdür (Bayraktar, 1996: 1). Tarih içinde giyim kültürü incelendiğinde her toplumun yaşadığı coğrafya, yaşam biçimi, günlük uğraşları, değerleri, örf ve âdetler, giyilen giysilerin biçim ve çeşidini etkilediği görülür (Artun, 2008: 1-3). Türkler göçebe yaşam sürdürmelerinden dolayı Orta Asya'da rahat kıyafetler, deriden ve yünden yapılmış giyim eşyaları tercih etmiştir. (Yakut, 2005: 12). Atı ilk ehlileşiren atalarımız binicilikte en uygun alt giyim olarak insana rahat hareket etmeyi sağlayan Şalvarı bulmuştur. Bu yüzden yurdumuzda doğudan batıya kuzeyden güneye kadar her yerde kadın-erkek alt giyimi olarak şalvarın kullanıldığı görülür. Fakat bölgeden bölgeye giyilen şalvarlar iklim koşulları, gelenek görenekler, coğrafi yapı sebebiyle birtakım değişiklikler gösterir. Bazı bölgelerimizde şalvarın paçaları diz üzerinde kalırken, bazı bölgelerde topuğa kadar iner. Kimi yerlerde kırmaları kalın paçalar geniş iken, kimi yerlerde kırmaların ince, paçaların dar olduğu görülür. Kadın şalvarlarında ise kimi bölgelerimizde paçalar kısa, kimi yerde iyice uzundur. Ağ kısmı ve kırma durumu yine değişik şekillerde olmaktadır. Ama hepsi şalvardır (Tokdemir,1993, 228).

Şalvar ve Çakşır, Türklerin tipik giyimi olup, savaşı kavimlerin giyim tarzıdır. Bu giysiler kaftanın altına giyildiği için iç giyim olarak adlandırmıştır. Türkler şalvara ve pantolona 'Üm' demişlerdir (Süslü, 1989:164). Şalvar, bol kesimli, ayak bileğine kadar uzun, beli ve bilek kısmı büzülerek toplanan bir üst donudur (Koca, 2000: 18).

Hem erkeklerin hem kadınların giydiği bol ağı geniş üst donudur (Koçu, 1969: 215).

Yaşa, mevsime, hale ve vakte göre değişiklik gösteren şalvar yaygın bir kadın giyimidir. Bunların çeşitli şekillerde olanları vardır: Helta, ağı çalık, kuyruklu, don entari v.s. gibi. Paçaları bağcıklı olup, boy uzunsa bileğin üzerinden bağlanarak paçada bol döküm sağlanır (Tizer, 1974, 164). Şalvar Anadolu kadınının vazgeçemediği giysidir. Anadolu'nun hemen her bölgesinde kullanılan ve değişik özellikler gösteren şalvarlara bölgeden bölgeye, yöreden yöreye değişik isimler verilmektedir. Ayaklı, köncek, toptan, şalvar, paçalı don, tokurcum, çatal don bunlardan birkaçıdır. İzmir'de "şalvar", Eskişehir'de "dattiri", İç Anadolu'da "don çağşır", "çintiyan", Antalya'da don şalvar, Sinop'ta paça, dizlik, Adana şalvarı, Ege'de topan don, köncek, gökdon, tuman denilmektedir. (Aydın, 2011: 7-8). Beylerli Kasabasında ise bu giysiler koca don olarak bilinmektedir (Adile Mersin, 10.10.2015, Beylerli Kasabası).

Geleneksel Türk giyim kültüründe şalvarın önemi çok büyüktür. Şalvar, giyen kesime göre yapıldığı kumaş, biçim veya süsleme özellikleriyle farklılık

göstermiştir. Günümüzde kullanılmakta olan şalvar, kırsal kesimlerde halen günlük giysi olarak kullanılmasına rağmen şehir hayatında gerek modanın gerekse şehir yaşantısının modernliğine yenilmiştir ya da örf, âdet, gelenek ve göreneklere sürdürmek amacıyla özel günlerde giyilmektedir. (Fidan, 2012: 17)

2- YÖNTEM

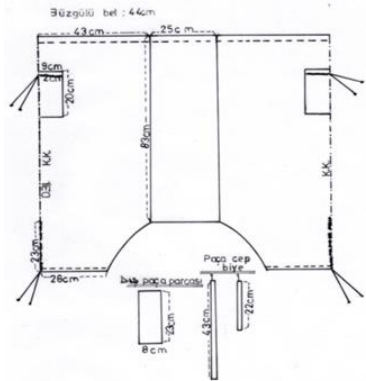
Araştırmanın evrenini Denizli İli Çardak İlçesi Beylerli Kasabası geleneksel kadın giyimleri, örneklemini ise kadın giyimleri arasından seçilen 6 adet şalvar oluşturmaktadır. Şalvarların incelenmesinde Beylerli Kasabasına gidilerek alan araştırması yapılmıştır. Kasabada yaşayan kişilere çeşitli sorular sorularak şalvarlar hakkında bilgi alınmıştır. Bu bilgiler gözlem ve röportaj tekniği kullanılarak kayıt altına alınmıştır. Toplanan bilgiler betimsel yöntem kullanılarak yorumlanmıştır. Çalışma kapsamındaki şalvar örnekleri oluşturulan gözlem fişleri doğrultusunda incelenmiştir. Bu gözlem fişlerinde, giyside kullanılan malzemeler ve renkleri, giysinin modeli, kesimi, dikimi, astarlanması ile ilgili bilgiler, süsleme ve kalıp özellikleri, boyutları belirlenmiştir. Uygulama kapsamında giysilerin fotoğrafları çekilmiş, ölçüleri alınmış, kumaşları, dikişleri analiz edilerek belgelenmiştir. Alınan ölçüler doğrultusunda kalıpları çizilmiştir. Doküman araştırmasında ise ikincil kaynaklar incelenmiştir.

3- BULGULAR (Şalvar Örnekleri)

Örnek No: 1

Resim No: 1

Çizim No: 1

İnceleme Tarihi: 15.10. 2015

İlgili Kişi: Adile Mersin

Yöredeki İsmi: Kocadon

Giyiside Kullanılan Malzeme ve Renkler: Şalvar, pembe çiçek desenli basma kumaştan tasarlanmıştır. Dikişlerinde pamuklu siyah ip, belinde lastik kullanılmıştır.

Giyisinin Modeli ve Kesimi: Şalvar 4 parçadan oluşmaktadır. Ön ve arka ortası dikişsizdir. Şalvarın yanları kumaş katına yerleştirilmiştir. Rahatlık sağlamak amacıyla ön ve arkada ağna dikdörtgen ağ parçası yerleştirilmiştir. Ağ düşük ve az oyuntuludur. Beli lastik yardımıyla toplanmış, paçaları düz ve yandan biye ile büzgüldür. Şalvar cepli olup, cepler biye ile cep ortasından büzülmüştür.

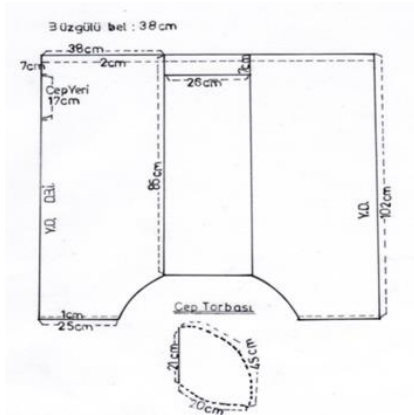
Dikiş Tekniği: Şalvar parçaları düz makine dikişi ile dikilmiştir. Bel 3 cm'den kıvrılarak lastik geçirilmiştir. Paçalara yan kenarın tersinden parça yerleştirilmiştir. Yerleştirilen parçaların içinden 43 cm uzunluğunda biye geçirilerek büzgü verilmiştir. Cep ağızları 2 cm'den kıvrılmış ve ortası açık bırakılarak 22 cm uzunluğunda biye geçirilmiştir.

Süsleme ve Astar Özelliği: Şalvarda süsleme ve astar yoktur.

Örnek No: 2

Resim No: 2

Çizim No:2

İnceleme Tarihi: 16.10 2015

İlgili Kişi: Hanife Gülgün

Yöredeki İsmi: Kocadon

Giyside Kullanılan Malzeme ve Renkler: Şalvar, yeşil karışık desenli basma kumaştan tasarlanmıştır. Dikişlerinde pamuklu siyah ip, belinde lastik kullanılmıştır.

Giysinin Modeli ve Kesimi: Şalvar 8 parçadan oluşmaktadır. Ön, arka ortası dikişsizdir. Rahatlık sağlamak amacıyla ön ve arkada ağına dikdörtgen ağ parçası yerleştirilmiştir. Yerleştirilen bu parçanın boyuna ek katılmıştır. Ağı düşük ve az oyuntuludur. Beli lastik yardımıyla toplanmış, paçaları düz ve büzgüsüzdür. Şalvara tek tarafta dikişten açılan cep çalışılmıştır.

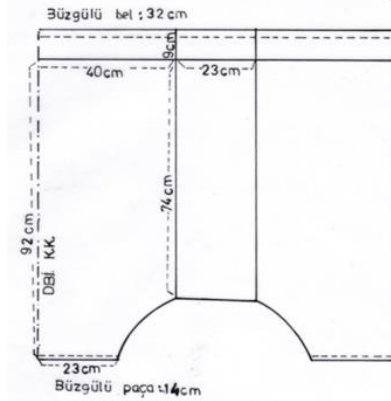
Dikiş Tekniği: Şalvar parçaları düz makine dikişi ile 1cm'den dikilmiştir. Bel 2 cm'den kıvrılarak lastik geçirilmiştir.

Süsleme ve Astar Özelliği: Şalvarda süsleme ve astar yoktur.

Örnek No: 3

Resim No: 3

Çizim No: 3

İnceleme Tarihi: 16.10. 2015

İlgili Kişi: Emine Görgülü

Yöredeki İsmi: Kocadon

Giyiside Kullanılan Malzeme ve Renkler: Şalvar, mavi çiçek desenli basma kumaştan tasarlanmıştır. Dikişlerinde pamuklu siyah ip, belinde lastik kullanılmıştır.

Giyisinin Modeli ve Kesimi: Şalvar, 8 parçadan oluşmaktadır. Ön, arka ortası dikişsizdir. Şalvarın yamı kumaş katına yerleştirilmiştir. Rahatlık sağlamak amacıyla ön ve arkada ağına dikdörtgen ağ parçası yerleştirilmiştir. Şalvarda kumaşın boyu yetmediği için ön ağ parçası, arka ağ parçası ve yanlara ek kumaş dikilmiştir. Ağ düşük ve az oyuntuludur. Beli lastik yardımıyla toplanmış, paçaları düz ve büzgülüdür.

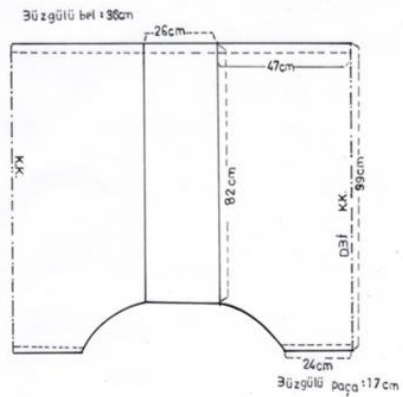
Dikiş Tekniği: Şalvar parçaları düz makine dikişi ile 1cm'den dikildikten sonra 0,5 cm'den İngiliz dikişi yapılmıştır. Bel ve paça 2 cm'den kıvrılarak lastik geçirilmiştir.

Süsleme ve Astar Özelliği: Şalvarda süsleme ve astar yoktur.

Örnek No: 4

Resim No: 4

Çizim No:4

İnceleme Tarihi: 14.10. 2015

İlgili Kişi: Sevgi Gülgün

Yöredeki İsmi: Kocadon

Giyside Kullanılan Malzeme ve Renkler: Şalvar, mavi çiçek desenli jarse kumaştan tasarlanmıştır. Dikişlerinde pamuklu siyah ip, belinde lastik kullanılmıştır.

Giysinin Modeli ve Kesimi: Şalvar, 4 parçadan oluşmaktadır. Ön, arka ortası dikişsizdir. Şalvarın yan kumaş katına yerleştirilmiştir. Rahatlık sağlamak amacıyla ön ve arkada ağına dikdörtgen ağ parçası yerleştirilmiştir. Ağı düşük ve az oyuntuludur. Beli lastik yardımıyla toplanmış, paçaları düz ve büzgüldür.

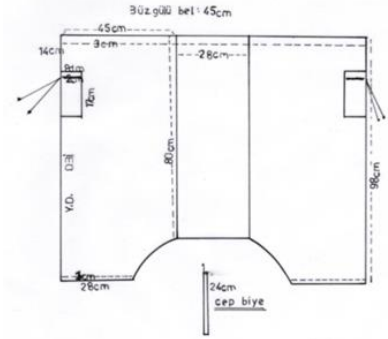
Dikiş Tekniği: Şalvar parçaları düz makine dikişi ile 1cm'den dikilmiştir. Dikilen parçaların kenarlarına overlok ile temizlenmiştir. Beli 3 cm'den paçası ise 2 cm'den kıvrılarak lastik geçirilmiştir.

Süsleme ve Astar Özelliği: Şalvarda süsleme ve astar yoktur.

Örnek No: 5

Resim No: 5

Çizim No:5

İnceleme Tarihi: 14.10. 2015

İlgili Kişi: Nesrin Mersin

Yöredeki İsmi: Kocadon

Giyiside Kullanılan Malzeme ve Renkler: Şalvar, çiçek desenli pullu basma kumaştan tasarlanmıştır. Dikişlerinde pamuklu siyah ip, belinde lastik kullanılmıştır

Giyisinin Modeli ve Kesimi: Şalvar, 6 parçadan oluşmaktadır. Ön, arka ortası dikişsizdir. Şalvarın yanları dikişlidir. Rahatlık sağlamak amacıyla ön ve arkada ağna dikdörtgen ağ parçası yerleştirilmiştir. Ağı düşük ve az oyuntuludur. Beli lastik yardımıyla toplanmış, paçaları düz ve büzgüdür. Şalvar cepli olup, cepler biye ile cep ortasından büzülmüştür.

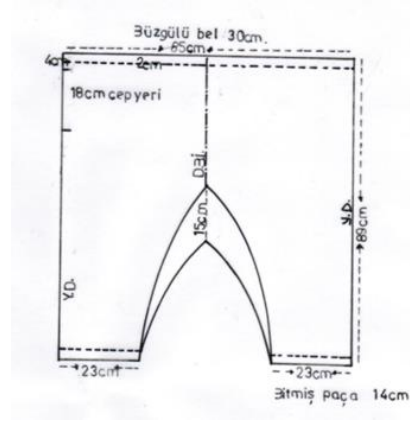
Dikiş Tekniği: Şalvar parçaları düz makine dikişi ile 1cm'den dikilmiştir. Bel 3 cm'den kıvrılarak lastik geçirilmiştir. Cep ağızları 2 cm'den kıvrılmış ve ortası açık bırakılarak 24 cm uzunluğunda biye geçirilmiştir

Süsleme ve Astar Özelliği: Şalvarda süsleme ve astar yoktur.

Örnek No: 6

Resim No: 6

Çizim No:6

İnceleme Tarihi: 16.10. 2015

İlgili Kişi: Ümmü Fidan

Yöredeki İsmi: Topdon

Giyside Kullanılan Malzeme ve Renkler: Şalvar, çiçek desenli basma kumaştan tasarlanmıştır. Dikişlerinde pamuklu siyah ip, bel ve paçalarda lastik kullanılmıştır.

Giysinın Modeli ve Kesimi: Şalvar, 2 parçadan oluşmaktadır. Ön, arka ortası dikişsizdir. Şalvarın yan kumaş katına yerleştirilmiştir. Rahatlık sağlamak amacıyla ön ve arkada ağına üçgen ağ parçası yerleştirilmiştir. Ağı yüksek ve oyuntuludur. Beli lastik yardımıyla toplanmış, paçaları düz ve büzgüldür. Şalvarda tek tarafa dikişten açılan cep çalılmıştır.

Dikiş Tekniği: Şalvar parçaları düz makine dikişi ile 1cm'den dikilmiştir. Dikilen parçalar overlok ile temizlemiştir. Bel 2 cm'den ve paça 3,5 cm'den kıvrılarak lastik geçirilmiştir.

Süsleme ve Astar Özelliği: Şalvarda süsleme ve astar yoktur.

4- SONUÇ

Türk Kültürünün devamlılığı açısından geleneksel giysilerimiz köprü görevini üstlenmektedir. Teknolojinin hızla gelişmesi ve tekstil sektöründeki yenilikler, geleneksel giysilerimizin yok olmasına sebep olmuştur. Kültürümüzün bir parçası olan, gelenek ve göreneklerimiz yansıtan ve kaybolmaya yüz tutmuş bu giysilerin gelecek nesillere aktarılması sağlanmalıdır. Bu sayede kültürel varlığımızın yok olması engellenmiş olur. Kültürel mirasımızın yaşatılması bu değerlerin araştırılması ve belgelenmesi önem taşımaktadır. Bu amaçla Denizli İli Çardak İlçesi Beylerli Kasabası Geleneksel Kadın Şalvarları araştırılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır: Şalvarın kumaş özelliklerine bakıldığında en çok desenli basma kumaş kullanılmıştır. Bunun dışında jarse ve pazen kumaş kullanıldığı da görülmektedir. Basma; düz beyaz dokuma üzerine çeşitli renkte motiflerin baskı yoluyla yerleştirilmesiyle elde edilir. İçi havlı ve dışı perdahlı olanlara pazen, içi perdahlı ve dışı halı olanlara 'divitin' adı verilir (Tez, 2009: 13). Kasabada basma kumaş hemen her yerde kullanılmaktadır. Köy içi gezmelerde, tarlada, sokakta basma şalvarlar giyilmektedir. Jarse kumaştan yapılan şalvarlar ise genellikle tarla ve hayvan işlerinde kullanılmaktadır. Kir tutması ve yıkamanın daha kolay olması tercih sebebi olmuştur. Pazen kumaş da kasabada genellikle yaşlılar tarafından sıcak tuttuğu için tercih edilir. İç don olarak kullanan yaşlılar da vardır. Şalvarların kalıp özelliğine bakıldığında kalıp sisteminden yararlanmadıkları, kişinin günlük olarak tarla ve bahçe işleri yaparken hareketlerini kısıtlamayan, kullanışlı, rahat ve fonksiyonel bir giysi olarak tasarlandığını görmek mümkündür. Şalvarların ağ kısmına eklenen kus parçasına bakıldığında kişinin eğilme doğrulma hareketlerindeki serbestlik olacağı düşüncesiyle yapıldığı düşünülmektedir. Şalvarlar da dikdörtgen kesimin olduğu, aralarına ağ parçası eklendiği görülmektedir. Ağ yüksekliği ve paça genişliği birbirine

benzemektedir. Şalvarlarda cep kullanma, ihtiyaçtan ortaya çıkmıştır. Anahtar, telefon koymak için zaman için de cepler şalvarın bir parçası haline gelmiştir. Paçalarının lastikli ya da lastiksiz olması kişiye ve kullanacak yere göre değiştiği belirtilmektedir. Tarlada ve hayvan işlerinde kullanılan şalvarlarda paçalar lastikle büzülerek bileğin biraz üzerine çekilmektedir. Bu sayede paçaların ayaklara takılması engellenmiş olmaktadır. Pratik olarak bir şalvarın kesimi şu şekilde olmaktadır: Kumaşın boyu giyecek kişi üzerinde alınır. Kumaş boyundan ikiye katlanır ve yere serilir. Paça genişliği 1 karıştan ayarlanır ve yüksekliği 1 karış olacak şekilde paçalar oyularak kesilir. Geri kalan kumaş 3 eşit parçaya ayrılır. İki tanesi ağ parçası olarak araya yerleştirilir. Geri kalan parça ise cep çalışılacaksa cepte kullanılır ya da atılır (Hanife Gülgün,10.10.2015, Beylerli Kasabası). Şalvarların dikiş özelliklerine bakıldığında tümünde makine dikişi kullanılmıştır. Evinde makinesi olmayanlar kasaba içinde yakınlarına diktirmektedir. Şalvarlar desenli kumaşlardan yapıldığı için süsleme özelliği yoktur. Şalvarlar bütün olarak incelendiğinde şalvarların birbirine benzerliği dikkat çekicidir. Yöre halkının giyim konusunda birbirlerinden etkilendiklerini göstermektedir.

Şalvar Giyiminden Örnekler

KAYNAKLAR

Artun, Erman. (15-17 Aralık2006). *Adana ve Osmaniye Halk Kültüründe Giyim-Kuşam Geleneği. Halk Kültüründe Giyim-kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu*. Eskişehir. s. 1-3.

Aydın, Ö.(2011). Anadolu'da Giyim Kültürü.20.03.2016,
<http://www.idesanat.com/images/upload/su8402.adresinden> erişildi.

Bayraktar, F. (1996). Giyim. Ankara.

Fidan, H. (2012). *İç Anadolu Bölgesi Geleneksel Kadın Şalvarlarının Biçimsel ve Fonksiyonel Özelliklerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara

Gülgün, H. (2015). *Beylerli Kasabası Giyim Kuşam Geleneği. Emel Bulmuş tarafından* (Yüz Yüze) Röportaj Denizli-Çardak- Beylerli Kasabası, 10.10.2015.

Koca, E, (2000), *İçel İli Tarsus İlçesi Tahtacılar Geleneksel Kadın Giysileri ve Çağdaş Tasarımlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara

Mersin, A. (2015). *Beylerli Kasabası Giyim Kuşam Geleneği. Emel Bulmuş tarafından* (Yüz Yüze) Röportaj Denizli-Çardak- Beylerli Kasabası, 10.10.2015

Koçu, R.E (1969). *Türk Giyim Kuşam ve Süsleme Sözlüğü*. Sümerbank Kültür Yayınları, Ankara

Süslü, Ö. (1989). *Tasvirilere Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara

Tez, Z. (2009). *Tekstil ve Giyim Kuşamın Kültürel Tarihi*. İstanbul: Doruk Yayımcılık
Tizer, G. (1974). *Giyim- Kuşam ve Türk Kadın Kıyafetleri*. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, 1 (15), İstanbul s.169.

Tokdemir, H. (1993). *Artvin Yöresi Folkloru*. Ankara. s.228

Yakut, S. (2005). *Geleneksel Türk Giyiminde Reprodüksiyon ve Uygulama Yöntemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.